

COMPREENSIÓN DO TEXTO E PRODUCCIÓN TEXTUAL NAS PROBAS [PAU]

I. PREGUNTAS RELACIONADAS COA COMPREENSIÓN E ANÁLISE DO TEXTO

Poden ser calquera das seguintes: **tema, título, resumo** (de todo ou de parte do texto), **esquema coas ideas principais e secundarias, estrutura, intención ou punto de vista da/o autor/a** sobre algún aspecto (descritivo, humorístico, irónico...), **caracterización de personaxes e significado que teñen no texto algunhas palabras ou expresións**. A seguir, referímonos a cada cuestión e ás claves para resolvelas.

1. **TEMA.** A identificación do tema dun texto consiste en **sinetizar o seu contido nun enunciado breve e claro que exprese a idea central**. Unha única palabra ou sintagma non abundan para expresar o tema (por ex. *a obesidade*) pero unha fórmula útil pode ser a seguinte: empregar **o substantivo abstracto** que mellor lle acaia ao contido do texto, engadirlle a **palabra clave** ou fundamental do mesmo e os complementos que a especifiquen. Por exemplo: *as causas/ consecuencias da obesidade infantil en Galicia; A necesidade de dar solución á obesidade infantil en Galicia; As repercusións da obesidade infantil na saúde...*

2. **TÍTULO.** A redacción do título realizarase tendo en conta as seguintes características: expresarémolo nunha **palabra, frase ou oración breve** que estea **relacionada co tema** do texto, anticipe o seu contido, poña de relevo un personaxe ou trate de intrigar ao lector.

Os **títulos informativos** anticipan o **contido** do texto de forma obxectiva, sen emitir xuízos de valor: “*O valor das redes sociais*”

Os **títulos valorativos ou expresivos** aportan unha **valoración positiva ou negativa** sobre o contido do texto, á vez que pretenden a creatividade e a orixinalidade. Adoitan empregar recursos coma xogos de palabras, ironía, antítese...: “*Atrapados na rede*”

3. **RESUMO.** Resumir un texto consiste en abreviar o contido doutro de maior extensión, expondo a información fundamental e prescindindo do que ten menor importancia ou é redundante. Avalíase a comprensión do texto e capacidade de síntese.

Guía para a redacción dun resumo:

- Realizar unha **primeira lectura** para entender o **contido** do texto e identificar as **ideas fundamentais**.
- Na **segunda lectura**, convén **subliñar as ideas principais** de cada parágrafo e anotar nas marxes indicacións que poidan resultar útiles na posterior redacción.
- Debe ser un **texto breve** (unha terceira ou cuarta parte do orixinal) que suprima os elementos superfluos (exemplos, anécdotas, descrições, exceso de adxectivos, enumeracións...) e redactado nun **único parágrafo**.
- Son as ideas máis xerais as que teñen que incluírse no resumo. Se o texto aporta unha información moi concreta, convén abstraer as **ideas xerais** ás que se refire e redactar o resumo a partir delas.
- Resulta útil axustarse á organización de ideas, adaptándose á estrutura do texto e redactado nun único parágrafo.
- O resumo é **texto expositivo**, formulado con obxectividade en **terceira persoa do presente**, sen incluír opinións persoais nin xuízos de valor.
- Evitaremos expresións deste tipo: *o autor do texto opina que...*, *este texto trata sobre...* Resumimos o contido directamente.
- A redacción será persoal, polo que **non debemos reproducir fragmentos ou expresións do texto**. Trátase de respectar fielmente o seu contido, aínda que redactado cun estilo propio
- O resumo debe deixar claro cal é o **propósito** do autor ou autora do texto e, en consecuencia, debemos empregar na súa redacción a mesma variedade de discurso: se o texto é narrativo, o resumo debe ser tamén unha narración.
- Redactaremos un texto correcto no que demostremos a comprensión do orixinal.

Ocasionalmente pídese a redacción da **PARÁFRASE DO TEXTO**. Consiste en expresar as ideas orixinais dun texto dunha forma diferente para facilitar a súa comprensión. Trátase, pois, de explicar o contido con palabras máis sinxelas, empregando sinónimos e utilizando expresións alternativas.

4. ESQUEMA COAS IDEAS PRINCIPAIS E SECUNDARIAS.

O **contido** é o mesmo que o do resumo (pois en ambos casos procedemos a recoller as ideas fundamentais do texto) pero muda a maneira de expresalo. Debemos realizar a lectura atenta do texto e subliñar as ideas fundamentais e as secundarias.

Formúlanse expresando **cada idea nun enunciado (frases simples e claras evitando o uso de verbos) e de forma xerarquizada**: as ideas principais aparecen con marxe normal, e as secundarias, debaixo das primeiras e con máis marxe. Cada idea non debe ocupar máis dunha liña.

Modelo de esquema de ideas :

1. Idea principal

1.1. Idea secundaria, subordinada á principal

1.2. Idea secundaria, subordinada á principal

2. Idea principal

2.1. Idea secundaria, subordinada á principal

2.2. Idea secundaria, subordinada á principal

Empregaremos un **modelo numerado ou con guións** (sen chaves) que nos permita diferenciar claramente as ideas principais das secundarias. Evitarase o erro de establecer moitas ideas con excesivas subdivisións, posto que este esquema debe permitirnós captar a simple vista o que quere transmitir o texto.

5. **ESTRUTURA.** Calquera texto debe presentar as ideas ben estruturadas, en partes que poidamos apreciar doadamente (a propia disposición en parágrafos pode axudarnos) pero tamén depende do tipo de textos. Indicamos a continuación a estrutura habitual :

• **Estrutura dos textos narrativos** (literarios ou non) Adoita ter tres partes:

- **Introdución:** presentación do tema, personaxes, espazos...
- **Desenvolvemento:** desenvólvese o suceso que lle crea un conflito aos personaxes (un problema que hai que resolver, un desexo que satisfacer, un asunto que aclarar...)
- **Desenlace:** prodúcese a resolución do conflito.

• **Estrutura dos textos argumentativos:**

- **Presentación da tese** ou idea que se pretende defender ou rexeitar.
- **Corpo argumentativo:** presentación con orde e claridade dos diferentes argumentos ou razoamentos que apoian e defenden a tese.
- **Conclusión.** Reafirma a tese da que se parte. Adoita ser unha síntese da demostración feita no apartado anterior, destacando o razoamento que se considera máis convincente ou utilizando recursos retóricos coa finalidade de causar impacto no receptor.

- **Estrutura dos textos expositivos** (Transmiten información sobre un tema de maneira obxectiva). Acostuman presentar tres partes:
 - **Presentación** do tema
 - **Desenvolvemento da explicación** ou exposición. Establece unha análise obxectiva, proporcionando datos, exemplos...
 - **Conclusión**, resumo ou consecuencias do exposto, pero tamén pode aportar a opinión persoal do autor/a sobre o tema. opinión persoal (Non sempre aparece)

Unha **fórmula para indicar a estrutura dun texto** pode ser a seguinte:

1º- Indicamos as partes ou apartados en que podemos dividir o texto de forma clara e breve, por exemplo: *"Podemos estruturar o texto en tres partes ben definidas tendo en conta o contido"*.

2º- Sinalamos cada un dos apartados, indicando entre parénteses os parágrafos, as liñas ou os versos en que aparecen, e expresamos brevemente o contido de cada un.

Por exemplo, a estrutura dun texto argumentativo formularíase deste xeito:

1. *Presentación da tese (nº das liñas que ocupa): indicamos o contido brevemente.*
2. *Argumentación (nº das liñas): contido brevemente.*
3. *Conclusión (nº das liñas): contido brevemente.*

6. **Significado de palabras ou expresións:** normalmente pregúntase **o significado das palabras no contexto en que aparecen** (non se valora outro). Asígnase 0'25 puntos por cada palabra co significado ben explicado. Non se esixe unha definición lexicográfica rigorosa, senón a demostración de que se coñece o significado ou acepción que ten no texto, e a capacidade de exprésalo correctamente. Podemos empregar expresións do tipo: *refírese a..., fai alusión a...* Non son válidas as respostas só con sinónimos ou a tradución a outra lingua.

Segundo a clase de palabra, serán de utilidade as seguintes **fórmulas de definición:**

- **Substantivos:** pódese iniciar a definición cun **hiperónimo** ou termo de significado xenérico no que se inclúe o termo definido: persoa, animal, obxecto, sentimento, actitude, substancia, virtude, calidade, situación, habilidade... Posteriormente, indícanse as súas características máis representativas: utilidade, orixe, cor, forma, tamaño...

Limón: froito do limoeiro, de forma ovoide, pel amarela e sabor agre.

Ditador: persoa que asume todos os poderes e non permite a oposición ao seu goberno (pero no texto pode referirse ao carácter autoritario dunha persoa).

- **Adxectivos:** fórmulas útiles para definir un adxectivo son, entre outras: *que + verbo do que deriva, dise de..., aplícase a..., pertencente ou relativo a..., que está..., que é...*

Enxeñoso: que ten enxeño ou habilidade

Basto: que está moi xunto ou apertado.

Agre: de sabor amargo coma o do vinagre. (No texto pode referirse a unha persoa de trato difícil).

- **Verbos:** unha maneira de definilos é empregar unha forma verbal sinónima e detallar algo máis o seu significado.

Mesturar: xuntar ou unir varias cousas distintas. Caer: vir abaixo un corpo polo seu propio peso. Fitar: mirar fixamente para algo ou alguén.

- **Adverbios:** pódese recorrer ás fórmulas: *en..., con..., de maneira... Fóra: no exterior do tempo ou do espazo.*

Apasionadamente: que se realiza con paixón.

II. COMENTARIO CRÍTICO DUN TEXTO

Consiste en expresar unha opinión persoal sobre o contido dun texto. O obxectivo é valorar as ideas que nel se expoñen e manifestar o noso acordo ou desacordo con elas, empregando os nosos propios argumentos. Convén identificar, se os hai, os fallos na argumentación, as contradicións, as incoherencias, e matizar os argumentos que consideremos oportuno.

CRITERIOS DE VALORACIÓN DO COMENTARIO CRÍTICO Pídese un texto cunha extensión aproximada de 200 a 250 palabras. No caso de ter unha extensión manifestamente menor, baixarase proporcionalmente a cualificación en todos os apartados.

1. Construción textual. Valórase:

- a) A capacidade crítica: demostrar os propios coñecementos e opinións e a

capacidade de razoar usando argumentos e información pertinente, fuxindo dos tópicos e estereotipos, así coma da “orixinalidade” gratuíta.

- b) Coherencia do discurso: construír enunciados sucesivos con **continuidade temática e progresión informativa**, sen contradicións.
- c) Organización da información: expresar as ideas de xeito organizado, ben estruturada en parágrafos e cun uso correcto dos **conectores textuais**.

2. **Adecuación léxico-gramatical.** Construción de textos adecuados á situación comunicativa formal en que se producen e un apropiado manexo dos rexistros da lingua, tanto na escolla do léxico coma nas construcións gramaticais. Débense evitar os trazos propios da oralidade e dos textos espontáneos e non planificados.

3. **Corrección ortográfica e gramatical.** Valórase o correcto dominio da norma estándar: ortografía, signos de puntuación, morfoloxía e sintaxe.

PAUTAS PARA A REDACCIÓN DO COMENTARIO CRÍTICO.

- Realizar unha **lectura atenta** do texto. Resulta útil **subliñar** as ideas principais e identificar o tema.
- Decidir a **tese ou ideas** que imos defender e aquelas que queremos refutar.
- Pensar os **argumentos** que empregaremos: ideas ou razóns que apoién a nosa tese e refuten os argumentos contrarios á mesma.
- Redactar un **esquema-borrador** coas ideas que imos expoñer (poucas, sensatas, fundamentadas, razoadas e claras).
- A partir desas notas, **redactar o texto de forma clara e ordenada**, sen ir dun asunto a outro e sen repetir ideas ou argumentos innecesariamente. O lector debe seguir os razoamentos sen perderse, polo que, aínda que se introduzan ideas sobre temas relacionados, non convén desviarse demasiado do tema central. De ter dificultades para ser orixinais, é preferible asegurar a coherencia.
- Convén esforzarse na **redacción do principio e do final do texto**. Trátase de enganchar os lectores expoñendo o asunto de forma interesante e deixarlles unha agradable sensación final.
- As **interrogacións e as exclamacións** retóricas son eficaces de empregárense con medida. Abusar deste recurso só restará forza á argumentación.
- **Non empregar a segunda persoa do singular con valor impersoal ou xeral** (“*Cando les este texto, sénteste plenamente identificado*”). Débense procurar outras formas de expresar a impersonalidade menos coloquiais, tales coma a pasiva reflexa.
- Utilizar **conectores** que organicen o discurso (consulta este apartado).

- **Evitar** o abuso de **frases feitas ou metáforas demasiado empregadas** (*amplo abano, longo etcétera, chama poderosamente a atención, hoxe en día...*)
- Coidar a **ortografía e a presentación**. Respetar as marxes.
- **Na estrutura** é recomendable que o texto presente **tres partes**:

1. **Introdución** (1º parágrafo). Pode incluír a seguinte información:

- **Presentación da tese** ou **idea fundamental** sobre a que se vai reflexionar.

Manifestar o noso acordo ou desacordo (total ou parcial) coas ideas expresadas no texto e expresar as ideas que imos defender ou refutar.

Por exemplo: *“Tal e como defende o autor do artigo, as redes sociais están a cambiar de forma irreversible as relacións persoais”*

- Indicar cal é a intención do autor ou autora do texto: informar, opinar, convencer...
- Tamén é posible incluír algunha valoración sobre o punto de vista, o ton e a orixinalidade co que se trata o tema: se é un asunto de actualidade, un tema polémico, se capta o interese do lector, se emprega o humor, a ironía, se é respectuoso, se amosa indignación...

2. **Desenvolvemento ou corpo argumentativo** (Dous ou tres parágrafos)

- Trátase de expoñer con claridade e corrección as nosas ideas e opinións, apoiando, refutando ou matizando a tese defendida polo autor ou autora do texto.
- Debemos empregar **argumentos** claros, variados e ben relacionados, usando os marcadores textuais adecuados. (consultar tipos de argumentos)
- De estarmos totalmente de acordo coas ideas expostas no texto, deberanse engadir aos argumentos expostos, outros que no foran empregados e datos novos para xustificar esa postura.
- De estarmos de acordo co principal, pero haber discrepancia con algúns argumentos, descubrir incoherencias, contradicións, manipulacións, afirmacións que non se basean en datos ou que non están ben argumentadas... deberanse evidenciar e manifestar o desacordo, xustificando debidamente as razóns.
- Se houbese discrepancia con todas as ideas expostas, hai que explicar as razóns e expoñer os argumentos que contradín a tese defendida no texto.
- Cómpre evitar as contradicións, as repeticións e as afirmacións non razoadas, repetir as ideas do texto (trátase de expoñer as nosas), insistir nunha única idea, apartarnos do tema ou do aspecto concreto que se pregunta.

3. Conclusión (Un parágrafo final)

- Recolle un **razoamento lóxico derivado da argumentación precedente**, polo que debe ser coherente con todo o anterior.
- Convén meditala con atención porque configura a impresión xeral do comentario.
- Na conclusión podemos incluír unha **proposta**: *En vista disto, sería conveniente, sería necesario...*
- Cómpre non rematar coma se non tiveses tempo de concluír; o texto debe quedar cerrado. Isto non significa que no poidamos rematar lanzando unha pregunta.
- Intenta que o comentario se asemelle a un artigo para unha revista ou para un xornal máis ca a un traballo escolar.
- Por exemplo: *En conclusión, atendendo aos argumentos expostos (...) podemos reafirmar a idea de que non debemos temer as transformacións nas relacións sociais, senón crear estratexias para adaptarnos a elas e empregalas de xeito positivo.*

TIPOS DE ARGUMENTOS :

- **Argumentos de coñecemento xeral.** Afirmacións ou ideas amplamente aceptadas na sociedade e que non son discutidas por considerárense de sentido común: *se queremos conservar o planeta, debemos ser respectuosos co medio ambiente.*
- **Argumentos de autoridade.** Baséanse na opinión de persoas ou institucións expertas no tema: *segundo o INE, o uso do galego segue a diminuír nas novas xeracións.*
- **Argumentos de datos.** Ofrecen datos, cifras e porcentaxes que dan rigor á tese:
Os discos non teñen futuro: a súa venda diminuíu un 60% nos últimos anos.
- **Argumentos de feito.** Probas demostrables ou sucesos realmente ocorridos, que se poden comprobar: *a contaminación dana gravemente a saúde, de forma que nas cidades máis contaminadas aumentaron as enfermidades respiratorias.*
- **Argumentos de analoxía ou semellanza.** Establecen unha comparación da idea que queremos demostrar usando outra parecida: *debería estar prohibido fumar mentres se conduce, xa que é tan perigoso coma usar o móbil.*
- **Argumentos de exemplos.** Baséanse en casos concretos que serven como exemplo do que se quere defender: *a maioría dos países desenvolvidos aproveitan os residuos. Así, en Alemaña e Xapón reciclan desde hai anos e fabrican obxectos a partir do material usado.*

- **Argumentos de causa-efecto.** Amosan as causas ou as consecuencias dunha afirmación anterior: *non se deben tomar medicamentos sen receita porque afectan á saúde.*
- **Argumentos éticos.** Empréganse crenzas éticas aceptadas pola maioría para xustificar unha opinión: *todos os seres humanos deben estar protexidos pola lei porque todos teñen o mesmo valor e a mesma dignidade, independentemente de súa cor, raza ou sexo.*
- **Argumentos de tradición.** O peso da tradición pode servir para defender unha idea: *as festas tradicionais deben respectarse porque se veñen celebrando desde hai séculos.*
- **Argumentos de experiencia persoal.** Empréganse as experiencias propias ou alleas para apoiar a tese: *algúns bancos usan publicidade enganosa para atraer clientes. Eu podo afirmar que me sentín estafada cando...*
- **Argumentos de xustiza.** O que é xusto debe prevalecer sobre o que é inxusto: *as mulleres deben gañar o mesmo ca os homes cando realicen o mesmo traballo.*
- **Argumentos legais.** Acódesse ao disposto na lexislación: *as persoas sen recursos económicos deberían contar con bolsas de estudos porque é obriga dos poderes públicos garantir o dereito de todas e todos á educación,*
- **Argumentos de utilidade.** Baséase na idea de que o útil é preferible ao que non o é: *ter un bo ambiente laboral mellora a produtividade.*
- **Argumentos de progreso.** Valóranse as ideas de progreso fronte ás que non o son: *o matrimonio de persoas do mesmo sexo supuxo un claro avance na igualdade*
- **Argumentos de saúde.** Valórase o saudable fronte ao prexudicial: *debemos practicar deporte habitualmente para manter un bo estado físico.*
- **Argumentos económicos.** A cuestión económica pode xustificar moitas ideas: *a chegada de inmigrantes é positiva para un país cunha poboación envellecida.*
- **Argumentos hedonistas.** Xustificamos unha idea polo tópico da necesidade de vivir a vida: *hai que aproveitar ao máximo a xuventude porque dura moi pouco.*
- **Argumentos de carácter afectivo.** Apelan ás emocións para provocar a empatía ou sentimentos como medo, rexeitamento, compaixón, simpatía: *a doazón de órganos é imprescindible, xa que ningún está libre de necesitar un transplante.*

Evitaranse sempre argumentos ofensivos ou baseados en prexuizos.

OS CONECTORES OU MARCADORES TEXTUAIS

Os conectores, enlaces ou marcadores textuais son unha serie aberta e heteroxénea de partículas lingüísticas (adverbios, conxuncións, locucións adverbiais ou conxuntivas...) que serven para indicar as relacións entre as ideas dun texto e organizar as partes do mesmo e non teñen función sintáctica. O número de conectores é moi amplo. A continuación indicamos os máis comúns coas súas respectivas funcións:

- **Introdución:** *en principio, para comezar, antes de nada...*
- **De expresión de punto de vista:** *na miña opinión, dende o meu punto de vista, ao meu xuízo, ao meu parecer...*
- **De certeza:** *é evidente que, resulta incuestionable, é indubidable...*
- **Organización:** *primeiro, en primeiro lugar, primeiramente, en segundo lugar, a continuación, posteriormente...*
- **Peche:** *finalmente, por último, para rematar...*
- **Conclusión:** *en conclusión, en definitiva, en resumo...*
- **Continuación:** *pois ben, neste sentido, entón...*
- **Tematizadores:** *canto a, a propósito de, a respecto de ...*
- **Distribución:** *por un lado, por outro; dunha banda, doutra...*
- **Aditivos:** *ademais, e, incluso, do mesmo xeito, tamén, despois, igualmente, por outra banda...*
- **Contraste:** *pola contra, non obstante, pero, mais, con todo, agora ben, así e todo...*
- **Semellanza:** *de modo semellante, de igual maneira, igualmente, de xeito similar...*
- **Explicación:** *isto é, é dicir, ou sexa, noutras palabras...*
- **Certeza:** *de feito, evidentemente...*
- **Causa e consecuencia:** *polo tanto, por conseguinte, en consecuencia, daquela, por mor de, así, entón, pois, xa que logo, por iso, de xeito que, así que...*
- **Espazo-temporais:** *por riba, antes, mentres que, mentres tanto, de súpeto, máis tarde, despois, deseguido, sempre que, así que...*

